

Д. Сташчик

ОСНОВНІ МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПОЛЬСЬКІЙ ЛОКАЛЬНІЙ І РЕГІОНАЛЬНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ: ПОПЕРЕДНІЙ ОГЛЯД*

Під час повороту історичної науки до міждисциплінарних досліджень та нових суспільних потреб, сучасна регіоналістика засвоює актуальні підходи, присутні в дискурсах і дослідженнях більш широкого онтологічного простору. Запропоноване дослідження має на меті відповісти на питання, чи є підстави для організації історичних досліджень на основі експлікації таких просторових понять, як «історичний регіон» та «локальна територія»? У контексті нових викликів до гуманітарних наук XXI ст. (в умовах економіки знань, індустрії творчості) чи зможуть регіональні студії відобразити можливість трансферу знань між університетом і простором публічної історії? Що буде після модернізму? «Інноваційна історіографія» чи старі підходи у новому дизайні? Яким може бути інституційний та неінституційний вимір місцевої та регіональної історії?

Ключові слова: локальна історіографія, регіональна історіографія, локальна історія, тенденції локальної та регіональної історіографії, сучасні історіографічні дослідження.

Історико-регіональні зацікавлення товаришували людськості з прадавніх часів. До сьогодні вони пройшли еволюцію від магічного (догматично-сакрального) мислення до конкретно-історичної рефлексії в її різних формах [47, s. 94; 36, s. 17–18]. Вже близько двадцяти п'яти сторіч оповідання про «малу батьківщину» набувають форму писаних текстів. Вони підлягали різноманітним внутрішнім і зовнішнім впливам. У Польщі вони завжди становили значну (від 10 % до 20 %) частку друкованої продукції [42, s. 180]. Зараз регіоналістика загалом вважається однією з найбільш популярних і «здемократизованих», а водночас

* Переклад з польської – В. Склокін.

© Д. Сташчик, В. Склокін, 2014

найбільш традиційних історичних дисциплін (субдисциплін), в якій домінують аматори: локальні патріоти чи «любители старовини». Зберігаючи право на загальні оцінки, замислимося над тим, чи вона дійсно опинилася проза простором модернізації? Чи в локальній та регіональній історіографії можна побачити інновації співвимірні з досягненнями мікроісториків?

Очікування щодо регіоналістики, що формуються на хвилі критики різних форм історизму, зазвичай пропонують потребу розриву з традиційною (постпозитивістською) дослідницькою та наративною практикою, а також створення дослідниками регіонів «нових союзів» [Порівняй: 16; 44, s. 11–33; 29, s. 15–34; 48, s. 115–120; 50, s. 193–206]. Як видається, ці останні, хоча і нечасто, але вже стають реальністю. Вони відбуваються на тлі чергових поворотів в історіографії (особливо перформативного та іконічного). У польському історіописанні з'являється все більше праць, що спираються на еkleктичні теоретично-методологічні засновки [33, s. 75–108; 3] і опрацювань, пов'язаних з досвідом соціальних наук [27] чи навіть мистецтва. Вони реконструюють події регіональної та локальної історії за допомогою ширших образів та естетик, демонструють явища, що раніше ігнорувались, та альтернативні світи [40]. Вказують на зростаючу зацікавленість суб'єктивним, безпосереднім пізнанням, зануреним у суспільні культурні коди. Як слушно зазначає Мацей Янік, поява нових методологічних підходів, особливо пов'язаних з побудовою нових історичних наративів, часто перетворює праці присвячені меншим територіальним одиницям на «надрегіональну та універсальну» історію [17, s. 233–266]. У цій ситуації з'являється питання: чи ці праці не уникають усталеної традиції категоризації і не опиняються у сфері емансипаційних напрямків сучасної історіографії? Відповідь буде непряма: це залежить від обраних типологічних критеріїв.

Обговорення доробку сучасної історичної регіоналістики одним автором чи авторкою зараз не є можливим. Бар'єром є масове зростання історіографічної «продукції». З огляду на це, мета цієї праці мала бути звужена. Вона була обмежена до виокремлення провідних проявів «(пост)модерного існування» в найновішій регіональній і

¹ Згадаю лише найважливіші з подібних досліджень: *Monntaillou – wioska heretyków* Emmanuela Le Roy Ladurie, *The Great Cat Massacre* Roberta Darntona, *Ser i robaki* Carla Ginzburga.

локальній історіографії, поєднання яких у зв'язану цілість визначили окреслені спільні риси. Як наслідок, у цій статті будуть представлені лише три перспективи досліджень і «оповідання» про них: 1) усна історія, 2) перформативні історії, 3) (аудіо)візуальні історії.

Усна історія (oral history)

Усна історія зараз є одним з напрямків локальної і регіональної історії, що розвивається найбільш динамічно. Вона посилається на «постдокументальний тип вразливості» дослідника [9, s. 295–318], для якого характерним є спроба зайняти ніби зовнішню позицію щодо домінуючого в писемній культурі образу дійсності. Вона прагне грати «роль медіатора, посередника, що визволяє Інших» [8, s. 235]. Дослідження і методи усної історії можна також трактувати до певної міри як знак спротиву щодо традиційної історіографії. Вона є прихистком для середових та особистостей, голос яких був змаргіналізований або виключений з домінуючих дискурсів [18].

Реалізація досліджень в усній історії відбувається в межах зміни двох перспектив: 1) тієї, що трактує свідчення респондента як доказ (класичний напрямок досліджень); 2) тієї, що трактує їх як текст культури, де в центрі зацікавлень опиняється людина як носій афективно-інтелектуального потенціалу культурної пам'яті, а також його альтернативна (що не є сумою відповідей, але наративом) історія (некласичний напрямок)[20]. Обидві перспективи передбачають серйозні тематичні перестановки і змінюють перспективу бачення минулого. Вони є відкритими передусім на: а) дослідження досвіду і ментальностей, а також широко потрактовану проблематику ідентичності, що розглядається у зв'язку з місцем та колективною й індивідуальною пам'яттю; б) типологічно-антропологічні дослідження рис і ментальності домінуючих і підлеглих культур; в) дослідження поняттєво-мовних способів артикулювання неформального впливу влади (репертуар суспільно санкціонованих ролей і типів поведінки); г) гендерні дослідження та інші включення альтернативних пам'ятей і стилів життя (зокрема, етнічно-культурна перспектива) [34; 14]. Узагальнюючи, можна сказати, що в окреслених дослідницьких полях детально описана цілість поступається місцем людині, яка трактується як суб'єкт, учасник і творець культури (див.: млинар Меноккіо з Фріулі²).

² Йдеться про героя праці Карло Гінзбурга «Сир і хробаки» [Див. 10]

Репрезентативним прикладом новаторського підходу до історично-регіональних досліджень з використанням «сирого» біографічного матеріалу є книжка Марти Курковської-Будзан «Антикомуністичне збройне підпілля на Білосточчині. Аналіз сучасної символізації минулого» [25]. У цьому випадку метою авторки була реконструкція низового дискурсу (поточного знання) щодо діяльності незалежницького підпілля на Підляшші. Курковська-Будзан використала теорію, запропоновану Ансельмом Страусом і Барні Глейзером, що передбачає свідому відмову від попередньої концептуалізації досліджуваної проблематики [Порівняй: 11]. Згідно з засадами «угрунтованої теорії» авторка вирішила працювати над проектом «в полі», «відкидаючи» існуюче знання про діяльність партизанських угруповань після Другої світової війни. Вибір такої методології мав вимір пізнавального експерименту. Він мав також гарантувати отримання автентичних, заснованих на поточному знанні, аналітичних даних, не трансформованих втручанням дослідника-співрозмовника (проекції уявлень, мисленнєві схеми). Це дозволило авторці простежити низові дискурси на тлі зреструктурованого офіційного дискурсу, а також політики вшанування Національних збройних сил, як і записів пам'яті, збережених у ЗМІ (наприклад, аудіовізуальних матеріалів, розміщених на YouTube). У цей спосіб, залучений біографічний матеріал запропонував деталі фактографічної інформації, дані щодо мотивів дій, життєвих стратегій, а також перетворень у культурній сфері польської провінції. Він знайшов практичне застосування у сфері історіографії класичного напрямку [Див.: 6, s. 205-216] і в різноманітних відгалуженнях неklasичних досліджень.

Досягнення усної історії мають пізнавальні переваги не лише для регіональної і локальної історії. Вони є важливими також для порівняльних досліджень. З огляду на свою багатшаровість вони часто є полігоном для міждисциплінарних методологій, що переносяться на польській ґрунт з інтелектуальних «центрів» західної гуманітаристики. Для методології ці матеріали є дуже привабливими. Оскільки вони – як зазначає Рішард Ніч – «стимулюються імпульсами, що походять з боку специфічно 'локальної' культурної спадщини...Зіткнення (що призводить нерідко до колізії) цих універсальних теорій і аналітичних знарядь з ідіосинкратичністю локальної проблематики створює умови, які однаково сприяють

як тестуванню можливостей застосування вже існуючих теорій, так і створенню нових, що мають, можливо, більші...операційні переваги, причому не тільки в локальному вимірі» [30, s. 10].

Усна історія, як і традиційна регіоналістика, може виконувати різноманітні суспільні (практичні) функції, особливо в добу кризи ідентичності. Можна припустити, що якщо в історії особистості легко знайти автентичний вимір власного закорінення, то «також і спільнота твориться через провокування змін у суспільній і культурній дійсності» [4, s. 5]. Як слушно зауважила Ева Доманська, тут йдеться, зокрема, про «історизацію суб'єкта, демонстрацію, що суб'єкт завжди є суб'єктом-у-процесі» [4, s. 57]. Такою є ситуація у тому випадку, коли в гру входить новий тип зацікавленої особистості або, як його називає Марцин Куля, «користувача історії» [24]. Завдяки цьому, покоління, що бере участь у комунікаційній дії «дійсно може піддатися всмоктуванню виром суспільної зміни і дійсно брати участь у суспільних та інтелектуальних течіях, характерних для їхнього суспільства та історичного періоду» [28, s. 136–169].

Досягнення усної історії можуть також мати серйозне значення в конструюванні нового обличчя пам'яті спільноти. «Неухильно наближаємось до моменту – що зауважує Кайя Кажмерська – коли комунікативна пам'ять зникне...Цікавим завданням буде спроба відповісти на питання, чи сучасні технології, що уможливлюють запис свідчень очевидців в формі аудіо, а особливо в аудіовізуальному форматі, продовжать комунікативну пам'ять, наскільки вона буде комунікативною для наступних поколінь і наскільки це [багатоманітність голосів з минулого – Д.С.] буде важливо для праці над колективною ідентичністю» [21, s. 60–61; див. 46, s. 293]. Це питання є радше риторичним.

Перформативні історії

Нові можливості дослідження локального і регіонального минулого, а особливо оповідання про них, дають перформативні історії. У широкому значенні перформанс ототожнюється з практикою суспільного життя, «що проявляється в ритуалах, демонстраціях, парадах, фестивалях тощо» [4, s. 49]. Перформанс, що розуміється таким чином, вписується в напрямок соціологічно-історичних досліджень, що мають певне закорінення в польській науці. Об'єктом історичного наративу у такому випадку є спектаклі історії та пам'яті, що дозволяють побачити подвійне обличчя

візуальної політики меморіалізації і неформальних впливів влади, що аналізуються через призму сценаріїв зритуалізованої суспільної поведінки [7; 22; 2, s. 184–200].

У вузькому розумінні перформанс є «живим виконанням з присутністю публіки певних дій, які мають характер театрального акту» [4, s. 49]. Цю тематику можна пов'язувати з двома проблемами: з розігруванням перформансів (театралізації і реконструкції минулого) і дослідженням їх. Категорія перформансу досить успішно вживається Ізабелюю Скужинською для визначення стану сучасної публічної сфери, видовищ з минулого, його локальних і громадських форм, а також громадсько-мистецьких явищ, що співтворюють цю публічну сферу. Результатом її дослідження стала виразно окреслена типологія видовищ (видовища минулого, видовища історії) та каталогізація їхніх головних тем. Перформанси, які творять своєрідні мапи культурного спадку, особливо на прикордонні, грають важливу роль у поверненні присутності Іншого і в «новому відкритті» у відносинах Польщі з давніми та теперішніми сусідами [38]. Спільною віссю цих видовищ є «ностальгія за минулим (спадщина) і все ще жива потреба висловлення провин/страждань поляків, євреїв, німців, українців (тягар)» [38, s. 136–137]. Видовища/перформанси, головний об'єкт зацікавлень Скужинської, є спектаклями минулого, яке «неможливо відтворити з фактографічною докладністю і – поза видовищем, власне, воно не існує» [45, s. 169]. Дослідження може відбуватися лише через включене спостереження [31]. Природно, що видовище/перформанс ближче до проблематики досліджень пам'яті з її способами й естетиками ставлення наступних поколінь до минулого. Але це не означає, що вони не повинні перебувати у колі сучасної історіографічної рефлексії – якраз навпаки.

Іншим типом видовищ є історична реконструкція. Вона має цілком відмінний «розумовий та інтелектуальний» характер [45] і є різновидом «вправляння в ситуативному мисленні» [5, s. 12]. Незважаючи на зміну носія, що уможливорює спілкування з позамовними аспектами оповіді (рухи, жести, вимова, звук, запах, реквізит, топографія) основу цього роду видовищ становлять професійні дослідження, проведені згідно класичних зразків історичних студій. Їхньою метою є точне відтворення подій (наприклад, перебігу воєнних конфліктів) та/або елементів технічно-ужиткової культури (наприклад, військового приладдя).

Факт появи історичної реконструкції в культурній комунікації був зафіксований у соціологічній літературі [26 (особливо розділ II)]. Слід поставити питання: який виклик історична реконструкція може становити (і чи може?) для історика, що займається дослідженням локальних і регіональних подій? У польських реаліях, зважаючи на найпопулярнішу тематику реконструкторських вистав (а саме – тематику збройних конфліктів), в якості попередника реконструкції слід розглядати також і процес відкриття традиційних напрямків історичної науки, як-от історії воєн та військової історії, на здобутки інших гуманітарних дисциплін, зокрема антропології. Історик Карла Пепіна (*Carla Pépina*) пише про дві методології досліджень модерної історії воєн і військової історії, що розвинулися на ґрунті канадської історіографії. Перша з них полягає у «збиранні та інтерпретації подій минулого, які містяться в категоріях конфлікту, з використанням таких засобів, як писані, усні, та інші джерела» [32, s. 23]. Її новим різновидом є дослідження людського виміру збройних конфліктів. Ці дослідження мають на меті серед іншого знайти відповідь на питання «що означає опинитися у вирі війни? (...) які рани отримують вояки? Що означає у людському вимірі бути переможеним, а що означає – бути переможцем» [32, s. 23]. Друга перспектива полягає у «заглибленні в технологію озброєнь, ролі постатей політиків та військових у даному конфлікті, значення географії театру воєнних операцій» [32, s. 24] і розвивається в напрямку історії воюючих суспільств, а також може звертатися до досвіду локальних спільнот, що мешкають на теренах, що перетворилися на театри бойових дій.

Цінністю представлених підходів є можливість досягнути антропологічний вимір конфлікту (як з боку учасника реконструкції, так і з боку глядача). Навіть якщо їй бракує підставової для історії джерельної бази, уявлення людського досвіду збройного конфлікту «може бути сконструйоване за допомоги перспективи погляду, випрацюваного через візуалізацію (...) поєднання знаків (слів, жестів, образів, звуків, запахів)» [23, s. 11]. Підставою для дослідження історичної реконструкції може слугувати простір антропології образу, «не тільки тому, що і її філософський різновид, і культурний (а також фізична антропологія) займаються людьми, які живуть образами і в образах, а також продукують образи, але і тому, що антропологічний підхід, який аналізує пов'язані з образами практики в їхніх тілесних та культурних контекстах, виразно

відрізняється від суто технологічно зорієнтованої історії образу та його втілень» [1, s. 11–12; цит. за: 19, s. 24].

(Аудіо)візуальні історії

Розглянемо тепер можливість включення до сфери історичної регіоналістики аудіовізуальних оповідей. На користь цього існує багато свідчень. На думку Анни Зейдлер-Янішевської, можна впевнено говорити про «поворот» у сучасній історіографії: від панівного лінгвістичного підходу до критичного щодо нього перформативного повороту чи повороту іконічного, який переокреслює нові дослідницькі поля [52, s. 151]. На тлі іконічного повороту усталася візуальна історія (історіофотія), що охоплює образи різного роду: *pictures* (матеріальні носії) і *images* (ментальні образи). Теоретик цієї відносно молодій субдисципліні Дорота Скотарчак представляє візуальну історію як таку, що зорієнтована на мультидисциплінарний аналіз (аудіо)візуальних репрезентацій та охоплює всі сфери, що постали на стику історії/історіописання з фотографією, фільмом, пластичним мистецтвом і новими медіями [39]. Її завданням є визначення ролі, яку (аудіо)візуальні репрезентації відіграють у творенні історичних репрезентацій (і уявлень про минуле), а також надання дослідницьких методів, придатних для критики і герменевтики медіа інформації [39, s. 188], які, на думку теоретиків і практиків візуальної історії, «не можуть реалізуватися лише в дисциплінарних рамках аналітичних наукових категорій, розроблених на ґрунті попередніх теорій наук: філософії, антропології, теорії історії (...)» [49].

Однією з найпопулярніших аудіовізуальних форм історичного нарративу є фільм. Як показує навіть побіжний огляд сучасних фільмотек, локальна історія може оповідатися тут різними способами³. Вирішальною є оповідна конвенція створеного послання. Хоча й надалі поза конкуренцією залишається документальний фільм головної течії⁴, але надзвичайно цікаві

³ Див. www.youtube.com (історія Любліна, Вроцлава, Ярослава, Варшави, Кракова, Любачева тощо).

⁴ «Історичний документальний фільм головної течії представляє близьке чи віддалене минуле традиційним способом, у відносно зрозумілій формі внутрішньо узгодженої оповіді з початком, розвитком і закінченням, що представляє події в хронологічному порядку, зі збереженням часово-просторової тягlosti історичного світу та повагою до причинно-наслідкових зв'язків і основ класичної логіки» [51, s. 208].

можливості створюються завдяки його сучасним різновидам, які відсилають до різних оповідних естетик.

Безсумнівним є той факт, що ресурс аудіовізуальних «образів», який росте разом із поступом технологічної цифрової революції, ближчими роками відіграватиме дуже істотну роль у трансформації системи творення і передавання знання. Нові засоби передачі уможливають «інтермедіальне функціонування образів» [12, s. 123], так само як і їхнє «блукання між світових культур»⁵. Вони адресують своє послання до нових «користувачів» і гарантують доступність. Власне тому (аудіо)візуальна історія стає єдиним з істотних напрямків/просторів сучасної рефлексії над минулим і конкуренткою для історичної науки, що визнає примат вербального [33], а не «технічного» оповідного шару («засіб/медія є посланням»).

Прикладом вдалої (аудіо)візуального наративу може слугувати фільм «Чарівне місто» Наталі Жюлковської-Курчук. Він є «спробою представити Люблін в історичній перспективі як міста з багатокультурною ідентичністю. Режисерка, ідучи за тропом залишених минулим слідів, відшукує культурну різноманітність Любліна, в якому протягом століть співіснували поруч різні етнічні групи – поляки, євреї, німці, росіяни, голландці; спільноти, що визнавали різні релігії – юдаїзм і християнство у його різних версіях, і послуговувалися різними мовами – польською, їдиш, німецькою, російською; люди, що мали різний соціальний, професійний та економічний статус; групи з різними стилями життя і повагою до різних систем цінностей. Люблін у «Чарівному місті», що розглядається через призму збережених архівних документів та пам'яток архітектури, видається режисерці містом-книгою, в якій сліди багатотисячолітньої культурної різноманітності записані шарами у вигляді шарів інформації, що складаються в фільмі у складний малюнок палімпсестової історії. На рівних правах вона поєднує в собі традиційно трактований реалізм світу, що представляється разом із магічними та надприродними явищами, об'єктивізовану історію з автобіографічними, міфологічними та теологічними вимірами. Сучасність постійно змішується в ній із минулим» [51, s. 210].

⁵ «Виходячи з твердження, що питання про образ є разом з тим питанням про множинність образів і говорить про намальовані образи, помислені образи, витлумачені (в одній перспективі), про малюнки, про метафори, жести (в іншій перспективі), про дзеркало, луну, мімікрію (у ще одній перспективі)» [52, s. 152].

Подібних наративів існує більше, ширше представити їх не дозволяють розміри цієї статті.

Отже, підсумуємо викладені вище зауваження. Навіть загальна рефлексія щодо стану сучасної локальної та регіональної історії показує, що вона вже не є тільки безпечною «прихистком для любителів», що обертається навколо «закритих» «просторових» понять, як-от регіон, місто, земля, повіт [Див. 13; 35; 15]. Вже кілька років тому на це звернули увагу інші дослідники цієї проблематики. Анджей Степнік, наприклад, звернув увагу на те, що під гаслами історичної регіоналістики виступає виразна сутнісна троїстість: «антикварно-збиральницька, модерністська і постмодерністська історіографія» [41, s. 34-53]. Рафал Стобецький висловлювався на тему класичного і некласичного напрямку історично-регіональних досліджень [43, s. 3]. Модернізаційна течія, таким чином, була взята до уваги істориками історіографії.

Можна прогнозувати, що ближчим часом сильніше виявиться поворот до матерії та того, «що не є людським» (історія речей, тварин). У регіональних працях придадуться нові концепції історії «середовища», пов'язані з критикою гуманізму й антропоцентризму, а також критикою затирання зв'язків між гуманітаристикою та точними науками [37, s. 608]. Адже реальність і банальність локальних джерел сприяють експериментам і розмиванню кордонів між локальною, регіональною та загальною історією.

Певна річ, класичні дослідження і наративи зберігатимуть провідні позиції. У них залишиться місце також і для аматорів. Однак, це стосується не лише тільки історичної регіоналістики.

1. *Belting H. Bild-Anthropologie* / H. Belting. – München, 2001.
2. *Białoruski M. Rytuał pochodzenia 1-majowego w Polsce 1949–1981 roku* / M. Białoruski // Państwo i kultura polityczna. T. 3. – Warszawa, 1988.
3. *Chorążyczewski W. Pamięć Domu Komierowskich. Studium z dziejów rodu szlacheckiego w XVIII wieku* / W. Chorążyczewski, S. Roszak. – Toruń, 2002.
4. *Domańska E. „Zwrot performatywny” we współczesnej humanistyce* / E. Domańska // Teksty Drugie. – 2007. – № 5.
5. *Domańska E. Historia egzystencjalna* / E. Domańska. – Warszawa, 2013.
6. *Eisler J. Siedmiu pierwszych sekretarzy KC PZPR - porównanie sylwetek* / J. Eisler // Komunizm. Ideologia, system, ludzie / red. T. Szarota. – Warszawa, 2001.
7. *Forycki M. Pomnik w roli głównej. Spektakle pamięci w „odzyskanym” Stargardzie* / M. Forycki, A. Malecki // Inscenizacje pamięci / red. I. Skórzyńska, Ch. Lavrence, C. Pěpina. – Poznań, 2007.
8. *Franczak K. Parecja jako medium pamięci. Paradoksy i wątpliwości* / K. Franczak // Kultura jako pamięć. Posttradycyjne znaczenie przeszłości / red. E. Halas. – Kraków, 2012.
9. *Frish M. Historia mówiona i rewolucja digitalna. W kierunku postdokumentalnej wrażliwości* / M. Frish; przeł. M. Kierzkowski // Teoria wiedzy o przeszłości na tle współczesnej humanistyki / red. E. Domańska. – Poznań, 2010.
10. *Ginzburg C. Ser i robaki: wizja świata pewnego młynarza z XVI w.* / Carlo Ginzburg; tłum. R. Klos. – Warszawa, 1989.
11. *Glaser B. G. Odkrywanie teorii ugruntowanej. Strategie badania jakościowego* / B. G. Glaser, A. L. Strauss. – Kraków, 1967.
12. *Higgins D. Nowoczesność od czasu postmodernizmu oraz inne eseje* / D. Higgins; wybór, oprac. i posł. P. Rypson. – Gdańsk, 2000.
13. *Historia w ruchu regionalnym* / red. J. A. Omelaniuk. – Wrocław, 2001.
14. *Historie, społeczeństwa, przestrzenie dialogu. Studia postzależnościowe w perspektywie porównawczej* / red. H. Gosk, D. Kolodziejczyk. – Kraków, 2014.
15. *Historiograficzna prognoza 2000. Stan i potrzeby badań nad dziejami regionów kujawsko-pomorskiego i sąsiedzkich.* – Bydgoszcz, 2000.
16. *Iggers G. G. Historiografia XX wieku. Przegląd kierunków badawczych* / G. G. Iggers. – Warszawa, 2010.
17. *Janik M. Historiografia regionalna-specyfika i pola kreacji* / M. Janik // Częstochowskie Teki Historyczne. – Częstochowa, 2011. – T. 2.

18. *Kalwa D.* Historia mówiona w krajach postkomunistycznych. Rekonesans [Електронний ресурс] / D. Kalwa // *Kultura i Historia. Czasopismo Naukowe* – Режим доступу : <http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/1887> [wyd. internetowe].
19. *Kawecki W.* Od kultury wizualnej do teologii wizualnej / Witold Kawecki // *Kultura – Media – Teologia.* – 2010. № 1.
20. *Kaźmierska K.* Biografia i Pamięć. Na przykładzie pokolenia ocalanych z zagłady / K. Kaźmierska. – Kraków, 2008.
21. *Kaźmierska K.* Współczesna pamięć komunikacyjna i kulturowa. Refleksja inspirowana koncepcją Jana Assmana / K. Kaźmierska // *Kultura jako pamięć. Posttradycyjalne znaczenie przeszłości* / red. E. Halas. – Kraków, 2012.
22. *Kosiński K.* Oficjalne i prywatne życie młodzieży w czasach PRL / K. Kosiński. – Warszawa, 2006.
23. *Koss-Jewsiewicki B.* Doświadczenie ,pamięć, wyobrażenie społeczne / B. Koss-Jewsiewicki // *Inscenizacje pamięci* / red. I. Skórzyńska, Ch. Lavrence, C. Pépina. – Poznań, 2007.
24. *Kula M.* Krótki raport o użytkowaniu historii / M. Kula. – Warszawa, 2004.
25. *Kurkowska-Budzan M.* Antykomunistyczne podziemie zbrojne na Białostocczyźnie. Analiza współczesnej symbolizacji przeszłości / M. Kurkowska-Budzan. – Kraków, 2009.
26. *Kwiatkowski P. T.* Pamięć zbiorowa społeczeństwa w okresie transformacji / P. T. Kwiatkowski. – Warszawa, 2008.
27. *Łaszkiewicz H. M.* Dziedzictwo czy towar? Szlachecki handel ziemią w powiecie chełmskim w II połowie XVII wieku / H. M. Łaszkiewicz. – Lublin, 1998.
28. *Mannheim K.* Problem pokoleń / K. Mannheim ; tl. A. Mizińska-Kleczkowska // *Colloquia Communia.* 1992–1993. – № 1/12.
29. *Molik W.* O nowy model syntezy dziejów regionu na przykładzie Wielkopolski / W. Molik // *O nowy model historycznych badań regionalnych* / red. K. A. Makowski. – Poznań, 2007.
30. *Nycz R.* „Nie leczony chroniczny pogłos”. Trzy uwagi o polskim dyskursie postzależnościowym / R. Nycz // *Kultura po przejściach. osoby z przeszłością. Polski dyskurs postzależnościowy – konteksty perspektywy badawcze* / red. R. Nycz. – Kraków, 2011.
31. *Obserwacja uczestnicząca w badaniach historycznych* / red. B. Wagner, T. Wiślicz. – Zabrze, 2008.

32. *Pépina C.* Wstęp / *C. Pépina* // Inscenizacje pamięci / red. I. Skórzyńska, Ch. Lavrence, C. Pépina. – Poznań, 2007.
33. *Pleszczyński A.* Apostoł Nowego Świata – św. Franciszek Ksawery i Indianie. Kulturowe i historyczne konteksty wyobrażeń mieszkańców Indii i Dalekiego Wschodu przedstawionych na malowidłach dawnego kościoła jezuitów w Krasnymstawie / *A. Pleszczyński* // Rocznik Chelmski. – 1996.
34. *(P)ozaborach.* (p)ojennie. (p)o PRL-u. Polski dyskurs postzależnościowy wczoraj i dziś / red. H. Gosk, E. Kraskowska. – Kraków, 2013.
35. *Region i ludzie a historiografia i tożsamość* / red. J. Borzyszkowski. – Gdańsk-Ciechanów, 1999.
36. *Serczyk J.* 25 wieków historii. Historycy i ich dzieła / *J. Serczyk*. – Toruń, 1994.
37. *Simson Ch. W.* „Historia Ewolucyjna”: trendy w najnowszej historii historiografii środowiska / *Ch. W. Simson* przeł. P. Ambroży // Teoria wiedzy o przeszłości na tle współczesnej humanistyki / red. E. Domańska. – Poznań, 2010.
38. *Skórzyńska I.* Widowiska przeszłości: alternatywne polityki pamięci 1989–2009 / *I. Skórzyńska*. – Poznań, 2002.
39. *Skotarczak D.* Historia wizualna / *D. Skotarczak*. – Poznań, 2012.
40. *Staszczuk D.* Doświadczenie historii na pograniczu kulturowym. Historiografia Chelma (do 1939 r.) / *D. Staszczuk*. – Chełm, 2012.
41. *Stępnik A.* Główne kierunki w historiografii regionalnej i lokalnej / *A. Stępnik* // Kronikarz a historyk. Atuty i słabości historiografii regionalnej : materiały z konferencji naukowej Cieszyn 20-21 września 2007 / red. J. Szpyra, 2007.
42. *Stępnik A.* Historia regionalna i lokalna w Polsce 1918-1939. Badania i popularyzacja / *A. Stępnik*. – Warszawa, 1990.
43. *Stobiecki R.* Historiografia na przełomie XX I XXI wieku Krajobraz po bitwie [Електронний ресурс] / *R. Stobiecki* // Biuletyn Polskiego Towarzystwa Historycznego. – 2005. – № 11. – Режим доступу : <http://www.pthlodz.uni.lodz.pl/teksty/historiografia.pdf>
44. *Stobiecki R.* Historiografia regionalna. Między tradycją a zmianą / *R. Stobiecki* // Kronikarz a historyk. Atuty i słabości historiografii regionalnej : materiały z konferencji naukowej Cieszyn 20-21 września 2007 / red. J. Szpyra, 2007.
45. *Szpociński A.* Widowiska przeszłości. Pamięć jako wydarzenie / *A. Szpociński* // Kultura jako pamięć. Posttradycjonalne znaczenie przeszłości / red. E. Halas. – Kraków, 2012.

46. Thomson P. Glos przeszłości. Historia mówiona / P. Thomson ; przeł. M. Kierzkowski // Teoria wiedzy o przeszłości na tle współczesnej humanistyki / red. E. Domańska. – Poznań, 2010.
47. Topolski J. Świat bez historii / J. Topolski. – Poznań, 1998.
48. Traba R. Historia – przestrzeń dialogu / R. Traba. – Warszawa, 2006.
49. Werner G. Nie każdy zwrot ku obrazowemu oznacza to samo. O koncepcjach Gottfrieda Boehma i W.J.T. Mitchella oraz nieoczekiwanym spotkaniu z teorią mediów Friedricha Kittlerana polu (braku) teorii obrazu [Електронний ресурс] / G. Werner // Obraz /ciało. przeł. P. Brożyński, K. Doerrner, M. Jędrzejczyk. – Kraków 2013. – Режим доступу : <http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/artdok/2472/>.
50. Werner W. Psychologiczne inspiracje w badaniach regionalnych. Perspektywy i możliwości / W. Werner // Historiograficzna prognoza 2000. Stan i potrzeby badań nad dziejami regionów kujawsko-pomorskiego i sąsiedzkich. – Bydgoszcz, 2000.
51. Witek P. Filmowa historia Lublina / P. Witek // Europa środkowa i wschodnia jako przestrzeń spotkania. Na szlakach tradycji i kultury/ red. K. Świącicki. – Gniezno, 2012.
52. Zeidler-Janiszewska A. O tzw. zwrocie ikonicznym we współczesnej humanistyce. Kilka uwag wstępnych / A. Zeidler-Janiszewska // Dyskurs. – Wrocław, 2006. – T. 4.

Staszczuk Dominika. Key modernising tendencies in local and regional Polish historiography: a reconnaissance study

As historical science opens up to interdisciplinary research and new social needs, modern historiography absorbs current directions evident in discourses and research present in a wider ontological space. This proposed reconnaissance study attempts to answer the following questions: Is it still reasonable to organise historical research around explications of such spatial concepts as “historical region” or “local territory”? In the context of new challenges facing 21st-century humanities (knowledge-based economy, creative industries), will regional studies allow a reflection over the possible transfer of knowledge between the university and the space of public history? What will follow modernism? An “innovative” historiography or the old approach merely redesigned to appear new? What is the institutional dimension of local and regional history?

Keywords: local historiography, regional historiography, local history, regional history, directions in local and regional historiography, contemporary historiographic research.

Staszczuk Dominika. Główne tendencje modernizacyjne w polskiej historiografii lokalnej i regionalnej: Rekonesans

W dobie otwarcia się nauki historycznej na interdyscyplinarność badań i nowe potrzeby społeczne współczesna regionalistyka w naturalny sposób przyswaja aktualne trendy/tendencje obecne w dyskursach oraz badaniach prowadzonych w szerszej przestrzeni ontologicznej. Proponowany rekonesans pozwoli odpowiedzieć na pytania, czy nadal znajduje uzasadnienie organizowanie badań historycznych wokół eksplikacji takich pojęć przestrzennych, jak: „region historyczny” i „terytorium lokalne”? Czy w kontekście nowych wyzwań dla humanistyki doby XXI wieku (gospodarka oparta na wiedzy, przemysły kreatywne), regionalistyka pozwoli na refleksje nad możliwymi transferami wiedzy między uniwersytetem – a przestrzenią public history? Co po modernizmie? „Innowacyjna” historiografia, czy stare zjawisko w nowym „designie” (instytucjonalny i pozainstytucjonalny wymiar historii lokalnej i regionalnej).

Słowa kluczowe: historiografia lokalna, historiografia regionalna, historia lokalna, historia regionalna tendencje w historiografii regionalne i lokalnej, badania współczesnej historiografii.